

О. В. Флярковська

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ

Анотація. У статті визначено поняття «соціалізація», «компетентність», «компетенція», «соціальна компетентність» та взаємозв'язок цих понять з іншими термінами, як-от «соціальне середовище», «соціальне виховання» підлітків. Проаналізувавши детально поняття «соціальна компетентність», ми зосередили увагу на тому його аспекті, який є важливим у роботі з дітьми підліткового віку. Розглянуто психолого-педагогічні засади організації педагогічного процесу, спрямованого на розвиток здорової особистості, яка вміє навчатися впродовж життя, критично мислити, ставити цілі і досягати їх, працювати в команді, спілкуватися в багатокультурному середовищі, Окреслено умови формування соціальної компетентності підлітків. Визначено, що формування соціальної компетентності підлітків відбувається шляхом формування у здобувачів освіти здатності самостійно приймати рішення, вміння безконфліктно та толерантно спілкуватися з іншими, визнавати свої помилки, відстоювати свою гідність, права, реалізовувати свої природні можливості, вести здоровий спосіб життя, планувати своє особисте і професійне майбутнє.

Ключові слова: соціальна компетентність, компетенції, соціальне виховання, підліток, соціалізація, заклад освіти.

Постановка проблеми. Концепція «Нова українська школа» передбачає переформування української освіти. Щоб не загострювати кризових явищ, які закономірно виникають у періоди реформування та модернізації освіти, цей процес має відбуватися психологічно коректно, поетапно і поступово, з відповідними роз'ясненнями й інструкціями. Це стосується діяльності усіх педагогічних працівників системи освіти, в тому числі практичних психологів і соціальних педагогів закладів освіти. Нова українська школа покликана навчити найголовнішого — жити в мирі із самим собою, з іншими і вступати в стосунки зі світом так, щоб життя приносило задоволення.

Перезавантаження, тобто оновлення наявного алгоритму професійної діяльності, передбачає: перегляд методології роботи з учнями, батьками, вчителями, зміну акцентів та пріоритетів з процесу на результат з використанням

ефективних методів практичної психології та соціальної роботи.

Аналіз останніх досліджень. Увага вчених на сьогодні спрямована на вивчення сутності і змісту компетентнісного підходу, розроблення шляхів і засобів формування і розвитку соціальних компетенцій у здобувачів освіти (Н. Арсентьева, В. Адольф, О. Баранова, О. Галакова, Б. Гершунський, С. Гончаренко, О. Кононко, Ю. Кулюткін, А. Маркова, Л. Мітіна, Н. Лобанова, Н. Остапчук, О. Пометун, О. Савченко, О. Сидорова, Г. Сухобська та ін.)

Метою статті є визначення педагогічних умов створення такого освітнього середовища, яке формуватиме соціальну компетентність підлітків.

Виклад основного матеріалу. Проаналізувавши науково-педагогічну літературу і офіційні документи, можемо говорити про чималий вплив на засвоєння життєвого досвіду в підлітковому віці, а недооцінку цього періоду надалі неможливо буде компенсувати. Саме тому підліткам необхідно допомогти не лише здобути знання, а й опанувати вміння жити за непростих умов сьогодення,

усвідомити свою унікальність та сприяти прагненню до розвитку себе як особистості.

У розбудові Нової української школи набуває значення формування у здобувачів освіти системи загальнолюдських цінностей: морально-етичних (гідність, чесність, справедливість, турбота, повага до життя, повага до себе та інших людей) та соціально-політичних (свобода, демократія, культурне різноманіття, повага до рідної мови і культури, патріотизм, шанобливе ставлення до довкілля, повага до закону, солідарність, відповідальність) [1].

Однією із ключових компетентностей здобувача освіти Нової української школи визначено соціальну компетентність. Зокрема, соціальне благополуччя насамперед ґрунтується на стані вдосконалення потреб у безпечних міжособистісних зв'язках, соціальному комфорті, а громадянська компетентність передбачає здатність здобувача освіти активно, відповідально й ефективно реалізовувати права й обов'язки з метою розвитку демократичного суспільства.

У Концептуальних засадах реформування середньої освіти зазначено, що компетентність — динамічна комбінація знань, способів мислення, поглядів, цінностей, навичок, умінь, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно провадити професійну і/або подальшу освітню діяльність [1].

Визначено, що ключові компетентності — ті, яких кожен потребує для особистої реалізації, розвитку, активної громадянської позиції, соціальної інклюзії та працевлаштування і які здатні забезпечити особисту реалізацію та життєвий успіх протягом усього життя [1].

На думку О. Пометун, компетентність — це складна інтегрована характеристика особистості, під якою розуміють набір знань, вмінь, навичок, ставлень, що дають змогу ефективно діяти або виконувати певні функції, забезпечуючи розв'язання проблем і досягнення певних стандартів у галузі професії або виді діяльності [2].

Соціальна компетентність, на думку І. Зимньої [3], передбачає взаємодію людини в соціумі; зміст соціальної компетентності включає знання «що» і «як», тобто засобів і способів взаємодії; соціальна компетентність має компонентний склад; соціальна компетентність має вікову динаміку і вікову специфіку.

Будь-яка вікова періодизація ґрунтується на сформованому історичному розумінні природи

дитинства і враховує соціально-історичні умови розвитку дитини, зважаючи на те, що кожному періоду дорослішання людини властивий певний тип провідної діяльності, яка залежить від соціальних та історичних умов. Для підліткового віку саме спілкування є найважливішим інформаційним каналом, через який формується погляд на навколишній соціум і світ загалом. Так, Л. Виготський [4] і Д. Ельконін [5] довели, що соціально-пізнавальна діяльність особливо характерна для підлітків від 10 до 15 років, коли провідною діяльністю є «інтимно-особистісне спілкування». Підлітковий вік, згідно з більшістю вітчизняних і зарубіжних досліджень, охоплює період від 10–11 років до 14–15 років і є одним з найбільш складних і відповідальних у житті дитини. Саме в цьому віці відбувається найшвидше становлення соціальних компетенцій.

Пропонуючи свою структуру соціальної компетентності, С. Учурова [6] розділяє змістовні елементи соціальної компетентності на дві групи. До першої групи запропоновано віднести елементи, пов'язані з конкретною поведінкою, яка проявляється в діях людини: здатність працювати у великій і малій групах, комунікативні вміння, здатність до продуктивного розв'язання конфліктів. До другої групи належать елементи, за якими не можна безпосередньо спостерігати, проте їх існування можна визначити через поведінку людини, це рольова гнучкість, відповідальність. Тож компетентність визначається набором компетенцій, а соціальна компетентність формується через засвоєння соціальних компетенцій.

«Соціальну компетенцію» можемо визначити як здатність людини до самостійного вибору певної моделі поведінки для досягнення найбільш ефективного процесу взаємодії в суспільстві, заснованого на адекватному ставленні до ситуації і доцільності дій. Досвід накопичення моделей поведінки в різних ситуаціях передбачає збільшення соціальних компетенцій. У такому розумінні соціальна компетентність є інтегральною якістю особистості з комплексом певних поведінкових моделей, похідних від ціннісно-мотиваційної сфери особистості, що виявляє ставлення людини до себе і до тих, хто її оточує, а також готовність розвивати і формувати нові поведінкові навички в соціальних відносинах, вирішувати побутові, професійні та громадські завдання.

Отже, соціальні компетентності ми розуміємо як універсальні особистісні якості, знання, вміння, поведінкові моделі, необхідні для успішної соціалізації особистості, а соціальну компетентність — як рівень їх прояву в підлітка.

У Законі України «Про освіту» чітко сформульовано, що «метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей необхідних для успішної реалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству...» [7].

Отже, одне із завдань освіти — сформулювати соціально адаптовану особистість, здатну самостійно приймати рішення, вміти безконфліктно та толерантно спілкуватися з іншими, визнавати свої помилки, відстоювати свою гідність, права, реалізувати свої природні можливості, вести здоровий спосіб життя, планувати своє особисте і професійне майбутнє. Тому можемо виокремити певний набір компетенцій, які потрібно формувати для соціальної зрілості підлітків: самоаналіз, самопізнання, самоконтроль, комунікативні навички, управління конфліктами, розуміння своєї унікальності й унікальності тих, хто тебе оточує, здоровий спосіб життя, сприяння професійному самовизначенню, сімейні та моральні цінності, готовність до самореалізації.

Вміння пристосовуватися до умов соціального середовища необхідне для людини будь-якого віку. Вікові особливості підлітків часто ускладнюють їх адаптацію в різних соціальних умовах. Крім того, адаптуватися їм необхідно не тільки до відносно стабільного дорослого світу, а й до підлітково-юнацького середовища, норми і цінності якого достатньо мінливі. Потрібно, щоб у підлітка була та людина — серед педагогів — яка б допомогла повірити у власні сили, розкрити природою даний потенціал.

Підтримка батьків, прийняття прагнень, теплі взаємостосунки сприяють формуванню позитивного самооцінювання підлітків та становлення соціальної компетентності особистості. Негативне ставлення батьків спричиняє зворотний процес: підлітки, як правило, зациклені на невдачах, бояться ризикувати, уникають участі в змаганнях, мають низьку самооцінку і відмовляються від спроби реалізації своїх здібностей [8].

З огляду на зазначене, саме батьки є організаторами взаємодії в родині і прикладом у процесі соціалізації підлітка. Важливість залучення батьків до роботи закладу освіти спричинена не тільки необхідністю знати умови навчання і виховання дітей, становище дитини в системі відносин колективу, а й тим, що батьки можуть взяти на себе організацію конкретної роботи в класі відповідно до своїх можливостей.

Соціальна компетентність — це багатогранна характеристика особистості, яка своєю багатокомпонентністю охоплює всю множину та глибину функціонування особистості в соціумі. Оскільки особистість — істота соціальна, то формат соціальної компетентності охоплює як соціальні мотиви, знання, навички, необхідні для успішної взаємодії із соціальним середовищем, так і самопочуття та самоприйняття особистості в мінливому соціумі. Під «соціальним середовищем» розуміється, по-перше, складне багаторівневе утворення, конкретний прояв стосунків, що мають місце в суспільстві, в якому живе і розвивається особистість, по-друге, сукупність соціальних умов життєдіяльності людини, які впливають на її поведінку і свідомість. При цьому соціальна компетентність передбачає як достатній рівень вміння будувати партнерські стосунки, здатність до кооперації на рівноправній основі, так і достатній рівень конформності, аби не суперечити вимогам суспільства [9].

Соціальна компетентність вимагає від особистості як принциповості, вміння відстояти власну думку, протистояти небажаному впливу, так і толерантності й уміння пристосовуватися, і, навіть більше, ефективно діяти в соціальних умовах, що постійно змінюються; вимагає як доволі високого рівня оптимізму, що надає віру в успіх, так і достатнього рівня песимізму, який надає змогу реально оцінити себе та свої знання, щоб уникнути зайвої ейфорії, змушує ліквідувати прогалини в знаннях та вміннях, які гальмують справу [10].

Соціальна компетентність вимагає вміння уважати на соціальні норми і права інших людей. Усе це свідчить про ситуативний характер прояву соціальної компетентності. Великою мірою, формування і становлення соціальної компетентності особистості — це є розгортання її життєвого потенціалу [11].

Отже, здатність особистості адаптуватися до соціального середовища є однією із заповуток її успішного входження в колектив, а як наслідок — внутрішнього комфорту.

Поряд з терміном «соціальна компетентність» постає «соціальне виховання», що в «Українському педагогічному словнику» визначено як складний і суперечливий процес входження, включення й адаптації підростаючого покоління в життя суспільства у всьому його різноманітті. Соціальне виховання здійснюється стихійно (через народну педагогіку) чи цілеспрямовано (через спеціально організований вплив і взаємодію закладів освіти і сім'ї, різних виховних інститутів) [12].

В «Енциклопедії освіти» поняття «соціальне виховання» описано як процес та результат цілеспрямованого впливу на людину для оволодіння і засвоєння нею загальнолюдських та спеціальних знань, соціального досвіду з метою формування позитивних ціннісних орієнтирів, соціально значущих якостей [13].

У «Малій енциклопедії із соціальної педагогіки» [14] поняття «соціальне виховання» визначено як процес планомірної та впорядкованої допомоги людині у розвитку її природно-творчих сил, наснаження до самовдосконалення, саморозвитку, самореалізації людини в діяльності, спілкуванні, пізнанні, в результаті чого удосконалюються її психічні і фізичні задатки й виробляється особистісний сенс життя [14]. Тому можемо зазначити, що формування соціальної компетентності відбувається у людини протягом усього життя в процесі її соціальної активності, а набуття соціальних компетенцій є процесом перманентним.

На підставі зазначеного вище доходимо висновку, що в організації педагогічного процесу ефективність цього процесу суттєво залежить від інноваційних та інтерактивних педагогічних технологій і має бути спрямована на вироблення підлітком знань про себе як частини соціуму, розвиток вольових якостей та довільності, навичок спілкування, що проявляються в умінні аргументувати власну точку зору, стримувати емоції, слухати доводи інших, погоджуватися або заперечувати в процесі діалогу шляхом залучення підлітків до активної діяльності.

Залучення підлітків до активної діяльності дасть змогу задовольнити потребу в спілкуванні, професійному самовизначенні, проявити якості дорослості, якої прагнуть підлітки: самостійності та відповідальності. Перевагою такої діяльності буде те, що вона уможливить здобування необхідних знань, набуття навичок і застосування здобутих теоретичних знань на практиці.

Схематично зобразимо завдання закладу освіти, які, на наш погляд, найбільше сприяють формуванню соціальної компетентності підлітків (рис. 1).

У цьому контексті підлітки одночасно є, з одного боку, суб'єктами пізнання і самопізнання, а з іншого — суб'єктами спілкування і виховання.

Своєю чергою, вчитель — це суб'єкт, що створює умови для спілкування і самовдосконалення підлітка, але він також є учасником процесу саморозвитку, розвитку професійної самосвідомості. Учитель є фасилітатором, який створює умови для самовдосконалення підлітків та їх особистісного зростання. Здатність особистості адаптуватися до соціального середовища є однією із запорук її успішного входження в колектив, а як наслідок — внутрішнього комфорту. У такий спосіб формується соціально адаптована особистість, здатна самостійно приймати рішення, з вміннями безконфліктно і толерантно спілкуватися з іншими, визнавати свої помилки, відстоювати свою гідність, права, реалізувати свої природні можливості, вести здоровий спосіб життя, планувати своє особисте і професійне майбутнє, брати відповідальність за власне життя, життя інших людей.

Висновки та перспективи подальшого дослідження проблеми. Виокремлено соціальні компетенції, для формування яких сприятливим є підлітковий вік і які можуть бути сформовані в середовищі закладу освіти: самоаналіз, самопізнання, самоконтроль, комунікативні навички, управління конфліктами, розуміння своєї унікальності й унікальності тих, хто тебе оточує, здоровий спосіб життя, сприяння професійному самовизначенню, сімейні та моральні цінності, готовність до самореалізації.

Визначено, що ефективною формою організації роботи в закладі освіти, яка впливає на формування соціальної компетентності підлітка, є залучення його до діяльності, що практично забезпечує реалізацію теоретично здобутих знань, навичок та умінь на практиці, дає змогу їх закріпити в процесі творчої діяльності та засвоїти нові навички. До того ж це є важливим для розвитку готовності до самореалізації підлітків і має характер, спрямований на ту активність, яку виявляє підліток у діяльності.

Визначено, що велику роль у формуванні соціальної компетентності підлітків відіграє злагоджена робота педагогічного колективу закладу освіти і батьків.

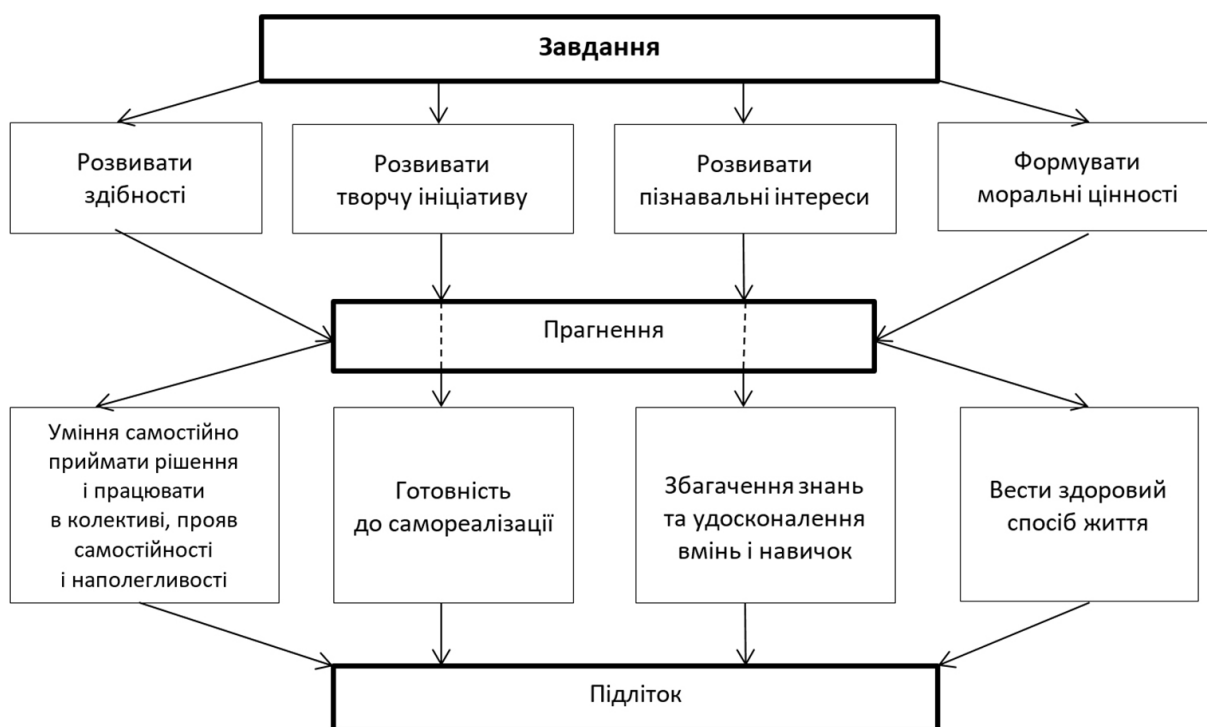

Рис. 1. Формування соціальної компетентності підлітків

Список використаних джерел

1. Концепція «Нова українська школа»: концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 20.04.2020).
2. Пометун О. І. Формування громадянської компетентності: погляд з сучасної педагогічної науки. *Вісник програм шкільних обмінів*. 2005. № 23. С. 18–20.
3. Зимняя И. А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентностного подхода в образовании. Москва : Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2004. URL: <http://fgosvo.ru/uploadfiles/npo/20120325214132.pdf> (дата звернення: 20.04.2020).
4. Выготский Л. С. Проблемы психического развития ребенка: хрестоматия по психологии : учеб. пособ. / под ред. А. В. Петровского. 2-е изд. Москва : Просвещение, 1987. 447 с.
5. Эльконин Д. Б. К проблеме периодизации психического развития в детском возрасте : избр. психол. труды. Москва : Педагогика, 1989. С. 60–77.
6. Учурова С. А. Развитие социальной компетентности в образовательном процессе. URL: <https://study.urfu.ru/Aid/Publication/10734/1/Ychurova.pdf> (дата звернення: 20.04.2020).
7. Закон України Про освіту від 05.09. 2017 р. № 2145-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 20.04.2020).
8. Реан А. А. Психология человека: от рождения до смерти / под ред. А. А. Реана. Санкт-Петербург : Изд. дом «Нева» ; Москва : ОЛМА-ПРЕСС, 2002. 652 с.
9. Гончарова-Горянская М. Социальная компетентность: понятия, зміст, шляхи формування в дослідженнях зарубіжних авторів. *Рідна школа*. 2004. № 7–8. С. 128–132.
10. Лепіхова Л. Соціально-психологічна компетентність у психологічній взаємодії. *Вища освіта України*. 2004. № 3. С. 5–8.
11. Єрмаков І. Педагогіка життєтворчості: орієнтири для XXI століття. *Кроки до компетентності та інтеграції в суспільство* : наук.-метод. зб. [ред. кол. Н. Софій (голова), І. Єрмаков (керівн. авторськ. кол-ву і наук. ред.) та ін.]. Київ : Контекст, 2000. С. 58–72.
12. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Вид. 2-ге, допов. і випр. Рівне : Волинські береги, 2011. 552 с.
13. Кремень В. Г. Енциклопедія освіти / голов. ред. В. Г. Кремень. Київ : Акад. пед. наук України, 2008. 1040 с.
14. Алексеенко Т. Ф., Басюк Т. П., Безпалько О. В. Соціальна педагогіка : мала енциклопедія / за ред. І. Д. Звереві. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 336 с.

References

1. *The concept of "New Ukrainian School": conceptual principles of secondary school reform*. Retrieved from : <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>
2. Pometun, O. I. (2005). Formation of civic competence: a view from modern pedagogical science. *Visnyk prohram shkilnykh obminiv*, Vol. 23, 18–20 [in Ukrainian].
3. Zimnyaya, I. A. (2004). *Key competencies as a result-based basis of the competency approach in education*. Moscow : Research Center for the Problems of the Quality of Training of Specialists. Retrieved from : <http://fgosvo.ru/uploadfiles/npo/20120325214132.pdf> [in Russian].
4. Vygotskiy, L. C. (1987). *Problems of the child's mental development: a reader in psychology*. In A. B. Petrovskiy, (Ed.). Moscow : Education [in Russian].
5. El'konin, D. B. (1989). *On the problem of periodization of mental development in childhood*. Moscow : Pedagogy [in Russian].
6. Uchurova, S. A. *Development of social competence in the educational process*. Retrieved from : <https://study.urfu.ru/Aid/Publication/10734/1/Ychyrova.pdf>
7. *The Law of Ukraine On Education of 05.09. 2017 № 2145-VIII*. Retrieved from : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
8. Rean, A. A. (2002). *Human psychology: from birth to death*. In A. A. Rean (Ed.). St. Petersburg: Publishing House "Neva" ; Moscow : OLMA-PRESS [in Russian].
9. Honcharova-Horianska, M. (2004). Social competence: concept, content, ways of formation in researches of foreign authors. *Ridna shkola*, 7–89, 128–132 [in Ukrainian].
10. Liepikhova, L. (2004). *Socio-psychological competence in psychological interaction*. *Vyshcha osvita Ukrainy*, 30, 5–8 [in Ukrainian].
11. Yermakov, I. (2000). *Pedagogy of life creation: guidelines for the XXI century. Steps to competence and integration into society*. Kyiv : Kontekst, 58–72 [in Ukrainian].
12. Honcharenko, S. U. (2011). *Ukrainian pedagogical dictionary* (2 nd ed., rev.). Rivne : Volynski oberehy [in Ukrainian].
13. Kremen, V. H. (2008). *Encyclopedia of Education*. V. H. Kremen (Ed.). Kyiv : Akad. ped. nauk Ukrainy [in Ukrainian].
14. Alekseienko, T. F., Basiuk, T. P., Bezpalko, O. V. (2008). *Social pedagogy: a small encyclopedia*. In I. D. Zvierieva (Ed.). Kyiv : Center of educational literature [in Ukrainian].

O. V. Fliarkovska

FORMATION OF SOCIAL COMPETENCE IN ADOLESCENCE

Abstract. *The article highlights the formation of adolescents' social competence. The definitions of the concepts "socialization", "competence", "social competence" are given. The focus is on the concept of "social competence", which is important in adolescence. The term "socialization" in the scientific literature of different branches of science is analyzed. The psychological and pedagogical principles of the organization of the pedagogical process aimed at the development of a healthy personality that can learn through life, think critically, set goals and achieve them, work in a team, communicate in a multicultural environment are considered. The conditions for forming social competence of adolescents are defined. The priorities of the educational process at the New Ukrainian School are described. It is determined that the formation of adolescents' social competence is through the formation of the ability of educators to make their own decisions, with the ability to communicate without conflict and tolerance with others, to admit their mistakes, to defend their dignity, rights, to realize their natural opportunities, to lead a healthy lifestyle, to plan their personal and a professional future. The algorithm of the professional activity of pedagogical workers is investigated, which provides for revision of methodology of work with participants of the educational process; changing emphasis and priority from process to outcome using effective methods of practical psychology and social work. It is proved that a reboot should be psychologically correct, gradually and gradually, with appropriate explanations and instructions. It is determined that the coordinated work of teachers and parents plays an important role in shaping the social competence of adolescents. It is emphasized that the psychological service is intended to teach how to live in peace with oneself and with others, how to enter into relations with the world, so that life is pleasurable.*

Keywords: *social competence, social status, social education, teenager, socialization, educational institution.*

О. В. Флярковская

ФОРМИРОВАНИЕ СОЦИАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ В ПОДРОСТКОВОМ ВОЗРАСТЕ

Аннотация. В статье освещено формирование социальной компетентности подростков. Определены понятия «социализация», «компетентность», «социальная компетентность» и взаимосвязь этих понятий с другими понятиями, а именно «социальная среда», «социальное воспитание». Проанализировав понятие «социальная компетентность», мы сосредоточили внимание на том его аспекте, который является важным в работе с подростком. Отмечено, что термин «социализация» представлен в научной литературе разных отраслей наук, его толкование находим в психологии, педагогике, социальной педагогике, философии и социологии. Охарактеризованы приоритеты образовательного процесса в Новой украинской школе. Определено, что формирование социальной компетентности подростков происходит путем формирования способности самостоятельно принимать решение, умений бесконфликтно и толерантно общаться с другими, признавать свои ошибки, отстаивать свое достоинство, права, реализовывать свои возможности, вести здоровый образ жизни, планировать свое личное и профессиональное будущее. Алгоритм профессиональной деятельности педагогических работников предусматривает пересмотр методологии работы с участниками образовательного процесса; изменение акцентов и приоритетов с процесса на результат с использованием эффективных методов практической психологии и социальной работы. Доказано, что перезагрузка должна происходить психологически корректно, поэтапно и постепенно с соответствующими разъяснениями и инструкциями. Определено, что большую роль в формировании социальной компетентности подростков играет слаженная работа педагогов и родителей. Отмечено, что школа призвана научить самому главному: как жить в мире с самим собой и с другими, и как вступать в отношения с миром, чтобы жизнь приносила удовлетворение.

Ключевые слова: социальная компетентность, социальное положение, социальное воспитание, подросток, социализация, учебное заведение.

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРА

Флярковська Ольга Василівна — канд. пед. наук, начальниця відділу психологічного супроводу та соціально-педагогічної роботи, ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти», м. Київ, Україна, fliarkovska@ukr.net; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9461-4035>

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

Fliarkovska O. V. — PhD in Pedagogy, Head of the Department of Psychological Support and Social and Pedagogical Work of DNU “Institute for Modernization of the Content of Education”, Kyiv, Ukraine, fliarkovska@ukr.net; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9461-4035>

ИНФОРМАЦИЯ ОБ АВТОРЕ

Флярковская О. В. — канд. пед. наук, начальник отдела психологического сопровождения и социально-педагогической работы, ГНУ «Институт модернизации содержания образования», г. Киев, Украина, fliarkovska@ukr.net; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9461-4035>

Стаття надійшла до редакції / Received 23.04.2020